

## คุณของศีล

พระอาจารย์สงบ มนฺตสนฺโต

เทศน์เช้า วันที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๔๔

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

พระที่บวชมาในศาสนาต้องมีศีลเพราะอะไร? เพราะเรื่องของศาสนธรรมคำสั่งสอน พระพุทธเจ้านี้เยี่ยมมากเลย ทำไมคนที่บวชพระแล้วทำไมต้องดีหมด? ทำไมบวชพระแล้วถึงทำตัว กั้นเหลวไหลก็มี?

ผู้ที่บวชพระแล้วทำตัวเหลวไหล มันไม่เข้าถึงธรรม ทำไมว่าอย่างนั้น มันเป็นการยืนยันกัน ว่าพวกเรานี้ไม่เชื่อในศาสนาใด ถ้าเชื่อศาสนาพระต้องดีก่อน พระนี้ต้องไม่มีเสียเลย พระต้องดี ก่อน

ทีนี้ถ้าพระดีก่อน มันก็เป็นไปได้ ถ้าพระเข้าใจเรื่องอย่างนี้ละ พระเข้าใจแล้วพยายามทำ ก็ ดูใจนี้ ย้อนกลับมาดูที่ว่าห้าวอกเขาห้าวอกเรา เวลาประพฤติปฏิบัติใหม่ๆ พอบวชมาแล้ว อาจารย์ มหาบัวท่านเทศน์ “เวลาบวชเราบวชแต่ร่างกาย เราไม่ได้บวชหัวใจ พอเราไม่ได้บวชหัวใจมันก็ เหมือนโดนขังคุก มันจะขังไว้เลยนะ มันจะขังไว้เพราะมันออกไม่ได้ ขังด้วยศีลด้วยธรรม เห็น ไหม กรอบวินัยนี้ไปไหนไม่ได้แล้ว”

มีนะ มีนายพลที่เขาบวช เขาบอกว่าเวลาบวชเสร็จนะ เวลาบวชออกจากโบสถ์มาเขาจะ ร้องไห้โฮเลยนะ เข้าไปถามเป็นเพราะอะไรล่ะ? มันเหมือนกับตายจากมนุษย์ ตายจากคนๆ หนึ่ง มาเกิดใหม่เป็นพระไง เหมือนกับสิทธิ์ต่างๆ ในสมบัติของเขาที่เขาหาไว้ หลุดจากมือเขาไป เหมือนเขาตายไปเลย เขาตายจากโลกมนุษย์แล้วมาเกิดเป็นเพศอีกเพศหนึ่ง เป็นเพศของพระสงฆ์ นั้นนะหัวใจเขาใฝ่ดี แล้วเขาก็มาประพฤติปฏิบัติไง ตอนนี้อย่างนี้ตายไปแล้ว แต่ถึงไม่ถึงเขาก็พยายาม ของเขาอยู่

ไอนี้ก็เหมือนกัน เราคิดมา ดูอย่างนี้ ดูอย่างชีวิตของสัตว์สิ ดูอย่างคางคก อึ่งอ่าง เห็นไหม เวลามันพยายามหาอยู่หากินของมัน เวลาเมงเม่ามันออก มันไปเที่ยวหาอยู่เพื่อชีวิตมัน แล้วมันก็

โคจรรถทับตาย เห็นไหม ด้วยความไม่รู้เรื่องอะไรของมันเลย มันโคจรรถทับตาย ชีวิตมันก็ต้องหมดไป

แล้วชีวิตเรานี้เราหาอะไร? ถ้าเราหาคุณงามความดี คุณงามความดีมันคืออะไร? คุณงามความดีอยู่ที่ไหน? แล้วสิ่งใดที่มันจะเป็นสมบัติของเราไป? ถ้าหาคุณงามความดีอย่างนั้น ชีวิตนี้มีค่า ถ้าชีวิตนี้มีค่า มันก็เริ่มทำ

มันก็เหมือนพระนี่แหละ พระถ้าลองคิดถึงว่ามรรคผลนิพพานหรือสิ่งที่เป็นเป้าหมาย ไร้อะไรที่ว่าเป็นทุกข์เป็นยากนี่มันจะเป็นเรื่องปัญหาหรือ? ถ้าไม่คิดถึงตรงนี้มันเป็นปัญหาใหญ่ มันเป็นปัญหาใหญ่เรื่องที่ว่ามันห้วงร่างกายไปหมดใจ มันห้วงว่าเราถ้าวันนี้กินข้าวมือเดียว ถ้าเราไม่กินให้อิ่มขึ้นไป เดียวมันตอนบ่ายแล้วมันจะไม่มี มันเป็นห้วงตรงนั้นใจ

แต่มันไม่คิดมุกกลับนะ ฉันทข้าวมือเดียว โลกทั่วไปเห็นว่าทำได้ยากนะ แต่ลองประพฤติปฏิบัติ ทำไมเวลากลางคืนเรานั่งแล้วยังง่วงเหงาหาวนอน? ยังหลับสัปหงกอยู่? แม้แต่ฉันมือเดียว ธาตุชั้นรั้งมันก็ได้อาหารมากเกินไป พอได้อาหารมากเกินไป นี่ธาตุมันทับชั้น ธาตุคือร่างกายมันแข็งแรงไป พอมันแข็งแรง ความแข็งแรงของมัน พลังงานมันเหลือใช้ไป พลังงานมันเหลือใช้ เวลาเรานั่งขึ้นไปพลังงานมันไม่พอดีกัน อำนาจมันเหนือกว่า มันกดหัวใจให้มันนะ

ถึงต้องผ่อนอาหารไป นอนน้อย ฉันทแต่น้อย ฉันทน้อยนอนน้อยนี้เพื่อให้ภาวนามากนะ

เวลาเราคิดเป็นห้วงมัน แต่ความที่เราคิดว่าเป็นห้วง มันมาฆ่าตัวเองโดยไม่รู้สึกรู้สึกละ เวลา นั่งไปแล้วมันจะห้วงเหงาหาวนอน มันจะอะไร มันจะเป็นไปไม่ได้ ถ้าเราผ่อนอาหารขึ้นไป มันเป็นนะ เป็นเหมือนกับคนเรานี้เหมือนกับคนไข้ ถ้าฟื้นจากไข้ขึ้นมา ร่างกายมันจะเบามาก มันจะฟื้นไข้ พอเราลดอาหารผ่อนอาหารแล้วมันจะเป็นอย่างนั้น มันเบาจริงๆ พอเบาขึ้นมา นี่ความคิดของเราเองฆ่าเราเอง

แต่ถ้าความคิดของเรา พอปฏิบัติเข้าไป อย่างที่ว่าชีวิตนี้คืออะไร เราพยายามค้นหาประโยชน์ พระก็เหมือนกัน บวชมาแล้วมันมีเครื่องมือแล้ว มันเป็นเพศเลย เพศ เห็นไหม ธงชัยของพระอรหันต์ ผู้มีกาลเวลามาก เป็นผู้ที่มีความเบิกกว้าง มันก็พยายามจะฝึกของตัวเองขึ้นมา ใจพอฝึกตัวเองขึ้นมา พอฝึกขึ้นไปแล้วมันไม่ได้ ถ้าเราทำอะไรแล้วไม่สมประโยชน์ เราก็ต้องเสียใจ

ใช่ไหม? นี่พอทำอะไรไม่ได้ขึ้นมามันก็จะย้อนกลับมาสิ ไม่ได้เพราะเหตุไร? มันก็ย้อนมาที่อาหาร ย้อนมาที่คุณที่ศีล

เวลาอยู่ป่า พระอยู่ป่านี้ศีลบริสุทธิ์อยู่ป่าได้ เห็นไหม นี่เพราะศีลคุ้มครอง เพราะมาคุณที่ศีล ถ้าคุณที่ศีลบับ ความกังวลก็ไม่มี นิวัตรธรรมก็ไม่มี พอมันทำไปใจมันจะเปิดไปเองๆ เพราะว่าเรา สนใจแล้วเราพยายามเข้าไป มันจะย้อนกลับมาดูว่าสิ่งที่เราห่วงอาลัยอาวรณ์ สิ่งที่เรากลัวว่าเราจะ ทุกข์จะยาก มันกลับเป็นม่านกั้นเราเองเลยนะ

เราทำไปไม่ได้ เพราะเราไปห่วงตรงนี้ก่อน แล้วสิ่งที่มันจะมาแล้วไม่ได้ ถ้าเราไม่ห่วงตรง นี้ เราทำประสามันไป พอละเอียดอ่อนเข้าไปเรื่อยๆ มันจะเห็นโทษของตรงนี้ โทษของตรงนี้ก็ทำ เข้าไปเรื่อยๆ ใจมันถึงจะเข้าถึงธรรม พอเข้าถึงธรรม มันจะเข้าถึงสมาธิธรรม มันจะเห็นโทษของ ศีลใจ ไม่อย่างนั้นถ้ามันไม่เห็นโทษของศีลมันทำผิดได้ มันทำผิดศีลทำผิดอะไรไป มันก็ไม่มีอะไร เพราะอะไร? เพราะเราอยู่ในเมือง ไม่เคยอยู่ในป่า

ในประวัติหลวงปู่มั่น ที่ว่าพระไปอยู่ในถ้ำแล้วตายไป ๒ องค์ หลวงปู่มั่นเป็นองค์ที่ ๓ ไป อยู่อดอาหารเข้า เขานึกว่าหลวงปู่มั่นตายแล้ว เขาก็ขึ้นไปดู.. ไม่ใช่ หลวงปู่มั่นบอก “อดอาหารอยู่” อดอาหารเพื่อจะไม่ฉันท้าว ไม่ใช่ว่าเป็นเจ็บไข้ได้ป่วย

แล้วท่านก็ทำใจของท่านสงบของท่านนะ ท่านกำหนดคุณนะ มันก็ผิดศีลแบบที่พระทำกัน ในวัด บิณฑบาตมา ทางมันไกล ฉันท้าวมีอันนี้ไปก่อน อาหารอะไรที่มันเก็บไว้ได้เก็บไว้ฉันพรุ่งนี้ ใจ คือว่าเอาไว้พรุ่งนี้ไม่ต้องบิณฑบาต ฉันท้าวพรุ่งนี้ด้วย นี่สันนิษใจ สันนิษคือเก็บอาหารไว้แรมคืน ถ้างงที่เป็นวัดคุณนี้เป็นสันนิษ ภิขุเอาอาหารนั้นใส่ปากเป็นอาบัติปาจิตตีย์ทุกคำกลืน อาหารวันนี้ ให้ใช้วันนี้ หมดกาลวันนี้แล้วหมดเวลา ต้องสละทิ้งออกหมดเลย ถ้าเก็บไว้ฉันพรุ่งนี้เป็นสันนิษ

นี่ขนาดถูกต้องนะ เป็นสันนิษ แล้วเขาไปกินตอนเย็นตอนอะไรกัน มันก็อันเดียวกัน ก็ อาบัติปาจิตตีย์เหมือนกัน นี่เป็นอาบัติปาจิตตีย์ ผิดแค่นี้อยู่ที่ถ้ำนั้น โคนหักคอตาย ๒ องค์ เพราะที่ มันไกล หลวงปู่มั่นย้อนจิตกลับไปดูใจว่าที่ตายนี้เป็นเพราะอะไร? เพราะเท่านี้ไปอยู่ป่านะ ถึงกับ ชีวิตนี้เสียไปเลยนะ เขาหักคอตายเลย เวลามันเจ็บไข้ได้ป่วยขึ้นไปแล้วมันหักคอตาย ตายไป ๒ องค์ที่ถ้ำสาริกา ในประวัติหลวงปู่มั่นไปคูติ

นี่เพราะเราทำกันแล้วอยู่ในเมือง เราอยู่ในเมืองกันเราถึงไม่เห็นโทษของการทุศีล การผิดศีลใจ ถ้าไปอยู่ในป่า.. เราไปเที่ยววิเวกอยู่ในป่านะ ไปกับพระมีพรรษามาก เราพรรษาเดียว ตกเย็นมามาปลงอาบัติทุกเย็นเลย เราก็งงนะ เอ.. ทำไมตกเย็นเขามาปลงอาบัติ? เขาอยู่ในป่าทำอะไรผิด? อยู่ในป่าไม่ทำอะไรผิดหรือ พอตกเย็นมาแล้ว ห่มผ้ามา ขอปลงอาบัติหน่อยๆ ให้อุไรก็แปลกใจ ปลงอาบัติอะไร

พอนานไปๆ ถึงเข้าใจ อ้อ.. เขาหวังใจ เขาทำเพื่อเขาทำความผิดในศีลของเขา ถ้าเขาทำผิดศีล พอตกกลางคืนเข้าไปสัตว์เดือมันมา แล้วอย่างพวกเปรตพวกผีมันมา เขากลัวว่าเขาจะโดนพวกนั้นทำร้ายเอาใจ ตกเย็นเขาจะต้องมาปลงอาบัติ แสดงว่าใจเขาไม่มันคงเลย ใจเขาออกแวงมาก ตกเย็นนั้นต้องปลงอาบัติ

เราบวชพรรษาแรกนะ พระพรรษาแรกเข้าไปอยู่ในป่า กลางคืนมันน่ากลัวมาก อยู่กลางวันเป็นอย่างนี้ พอกลางคืนขึ้นมา เสียงจ๊กจั่นมันออกมันหากินนะ แล้วให้อุไรพวกชะมดพวกอะไร มันขึ้นไปตามยอดไม้แล้วมันโคดไปข้ามกิ่ง แล้วเสียงมันจะดังมาก แล้วพออยู่ไปๆ มันมีสัตว์อย่างนั้น เลือมันก็มา พอมีอาหารของมัน เลือมันมา

เลือมันมาเราก็มารู้จักเลือนะ แปลกใจมาก ตี ๒ ตี ๓ เสียงไก่มันขัน อ้อก็อ้ออ้อๆ อ้อก็อ้ออ้อๆ เลือมันลื้อเลียนเสียงไก่ มันจะเรียกให้ไก่ไปเป็นอาหารมัน แล้วมันนอนอยู่นะ มันนอนอยู่ มันเอาหางตีพื้น นี่ป้อๆ มันล่อสัตว์ให้มาหามันแล้วมันกิน อยู่ข้างๆ ที่เราอยู่นั้นนะ

ให้อุไรที่แรกก็ไม่ว่า ไม่รู้ว่าเลือกก็ไม่กลัว พอให้อุไรองค์นั้นเขารู้ เขาเก่าแก่ เขามาสอน นี่เลือมาๆ แล้วก็พาเราไปดูด้วยนะ ไปดูรอยมัน ไปดูรอยมันหนึ่ง ไปเก็บจี้มัน มันจะมีพวกเล็บสัตว์ เล็บแก้งเล็บกวาง มันจี้ออกมา มันจะมีเล็บอย่างนั้น ไปเจอนะ พอเริ่มรู้ว่าเลือ อ้าว.. ก็รู้นะ รู้ก็กลัวสิ (หัวเราะ) พอเริ่มรู้ว่าเลือกก็เริ่มกลัวเลือ พอเริ่มกลัวมันก็รู้อ้อ.. เขาหวังอย่างนี้

พอเริ่มกลัวเลือ กลัวเลือมันก็ย้อนกลับมา เพราะเราอยากดี เราบวชแล้วเราอยากได้ดีมาก พอบวชอยากจะได้ดี มันก็คิดย้อนกลับมา “ถ้ามีเวรมีกรรมต่อกัน ให้เขาเอาไปเลย ถ้ามีเวรต่อกัน มันหนีไปไหนได้ เราเดินไปหาเขาเอง เดินไปอยู่กับเขาเอง ถ้าเขาตะปบเมื่อไหร่ก็เสร็จ”

สุดท้ายมันมานอนอยู่ข้างๆ เลยนะ มันมานอนอยู่ที่ข้างๆ ที่กลด ไปกางกลดอยู่ ไปอยู่ในป่า กางกลดอยู่กับพื้น ที่นี้พอตกประมาณตี ๕ เราต้องลุกขึ้นมาก่อน เราต้องออกไปจัดพื้นที่เพื่อจะ

ออกไปบิณฑบาต ต้องจัดที่อาสน์สงฆ์ พอจุดไฟเพื่อจะจุดเทียนแล้วจะเก็บกลด มันเห็นแสงไฟ มั่นตกใจแสงไฟ มั่นกระโษกร้องฮัม.. แล้ววิ่งไปนะ มันก็โคดหนีไป เรายืนชนหัวนี้ตั้งเลยนะ เพราะ เสียงเสื่อ อยู่ในป่าตัวต่อตัวใครจะไม่กลัว

นี่ด้วยความคิด เรายังแปลกใจจนเดี๋ยวนี้ละ เห็นเสื่อกลัวเสื่อ เอาไฟฉายยกมุ้งขึ้น แล้วก็ส่องดูว่าเสื่อมันไปไหน มุ้งมันจะไปป้องกันอะไรได้ แต่ในตอนนั้นมันคิดว่ามุ้งนี้ยังป้องกันตัวเองได้ นะ ถลกมุ้งขึ้นมาดูนะ แล้วเอาไฟฉายส่อง มันไปไหนแล้ว? มันไปไหนแล้ว?

มันห้วง ๒ อย่าง อย่างหนึ่งเราเป็นพระพรญาเดียว ถ้าเราไม่ไปจัดที่ มันเป็นการผิดระเบียบของสงฆ์ หน้าที่ของเราเราต้องออกไปจัดที่ไว้ก่อนนะ วัดในโรงฉันต้องไปจัดพื้นที่แล้ว จะออกไปบิณฑบาต เราต้องไปจัดอาสน์สงฆ์ก่อน ถ้าเราไม่ไปมันก็เป็นความผิด ใ้อเราจะออกไป มันก็กลัวเสื่อ แล้วเสื่อมันมาอยู่ที่ไหนวะ? ทำใจอยู่พักใหญ่ ตั้งใจแล้วออกไป

พอออกไปตอนเช้าขึ้นมา บิณฑบาตกลับมา บอกพวกกำนัน กำนันเขามา บอก “เมื่อคืน ใ้อโฮ.. เสื่อมันกระโษกใส่ล่ะ”

“ไม่ต้องกลัวครุบา แสดงว่ามันตกใจแล้วมันต่างคนต่างเอาหลังชนกันแล้วโคดหนีไป มันโคดหนีออกไป”

แล้วตั้งแต่นั้นมาก็มาบ่อยๆ นี่พอมันมาบ่อย แต่! เรื่องมันมาส่วนมันมา เราทำใจของเราใจ เราทำใจของเราได้ เราอยู่กับใจของเราได้ อยู่นะมันก็ทำให้มัน ถึงว่ากลัวๆ เวลากลัว เวลาพระนะ พระเวลาหลวงปู่มันให้ไปอยู่ในที่กลัวๆ พอที่กลัวๆ บ๊ีบ ใ้อความคิดฟุ้งซ่าน ความคิดที่มันอิสระ ความคิดที่มันจะคิดว๊อบแวบ มันคิดไม่ได้หรอก เพราะด้วยความกลัว ใ้อตรงนี้มันจะควบคุมเข้ามา พอควบคุมเข้ามา มันสงบง่ายขึ้น

แล้วถ้ามันอีกอย่างหนึ่ง พอมันกลัวขึ้นมา มันก็ย้อนกลับมาดูชีวิตใจ แต่เท่ามันก็ว่าไม่ทุกข์ ไม่ยาก ไม่อดไม่ยาก เวลามันทุกข์มันก็ยาก เห็นไหม เวลามันกลัวขึ้นมามันรักษาตัวมันเอง เวลา มันไม่กลัว มันประมาทเดินเล่อใจ ความประมาทของมัน มันคลั่งออกไปข้างนอก

ชีวิตถ้าอยากจะหวังดี มันได้ อย่างนั้นมา พอได้ อย่างนั้นมาก็คิดย้อนกลับมาๆ ย้อนกลับมาดู ว่ามันมาได้ยังไง? แล้วพระที่มันขึ้นมาได้ยังไง? มันถึงย้อนว่าเราเอาพระไปอยู่ที่นั้นๆ เพื่อ

เหตุนี้ ให้เขาออกไปฝึก ให้เขาไปปรับรู้อของเขา มันต้องประสบการณ์ตรง ให้พูดจนปากฉิบฉวะ ไอ้คนฟังก็เท่านั้น มันไม่ได้พบเอง ถ้าพบเองนี่มันซึ่งใจมาก

ถึงต้องออกไปนะ ชุรงค์ออกไปเพื่อจะให้ตัวเราทุกข์เรายากนะ ทุกข์ยากเพื่ออะไร? ทุกข์ยากเพื่อหาไอ้ต้นเหตุของความทุกข์ยากมันอยู่ที่ไหน สุดท้ายแล้วชุรงค์ก็ไปที่ป่าก็เพื่อหาใจของตัวเอง หาตัวเอง แต่ต้องอาศัยความข้างนอกจึงออกไป จึงออกมาแล้วหาออกมา ดึงนิสัยใจคอเราออกมาไง มันก็เกียจมันขี้คร้าน มันไม่ยอมทำก็ต้องฝืนทำ ถ้าไม่ทำมันเป็นอาบัติ มันเป็นความผิด เพราะความผิดอยู่นี้มันก็แก้ไขช่วยเหลือกันได้

ความผิดอยู่ในป่านะ พระอยู่ด้วยกัน พอดกเข้าขึ้นมา เขามาปลงอาบัติ บอก “เหตุไรล่ะ?”

บอก “เดินจงกรมอยู่ แล้วไม่มันเกี่ยวกับคิดว่าไม่แห่ง ก็เอามือไปเด็ดมัน พอเข้าขึ้นมา โอ้โฮ.. มันเป็นไม้สด มันเป็นพรากของเขียว” ห่มผ้าปลงอาบัติเลย

นั่นเห็นไหม เขาก็ห่วงศีลของเขา เพราะถ้าศีลของเขาไม่ดี ทำให้ใจสงบไม่ได้ นี่ฟังดู ฟังว่า ถ้าศาสนานี้ประเสริฐมาก ถ้าคนมันใจแล้วทำตามนั้น แต่ถ้าศาสนามันจะไม่ประเสริฐ พระที่บวชแล้วไม่ได้ผลออกมาเพราะว่าไม่อยู่ในศีลในธรรม ศีลธรรมมันเป็นขอบของใจ แล้วทำใจเข้ามาให้ได้

ถ้าเราเชื่อเรื่องศีลเรื่องธรรม มันจะเป็นคนดีขึ้นมาได้ ถ้าเราไม่เชื่อเรื่องศีลเรื่องธรรม เราก็นี้กิเลสมันพาสอน กิเลสมันพยายามสอนใจแต่มันไม่เชื่อหรือก เขียนเสือให้วัวกลัว เขาว่าอย่างนั้นนะ เขียนเสือให้วัวกลัว ไม่มีหรือก นรกสวรรค์ไม่มี เขียนเสือให้วัวกลัว..

ไอ้นั้นมันพูดนะ แต่เวลาปฏิบัติไปๆ เพราะว่าใจนี้มันเกิดมันตายใช่ไหม? มันต้องไปเกิดในนรกสวรรค์ใช่ไหม เวลามันจะมีเหตุไป? แล้วเราทำลายเหตุมัน ทำไมเราไม่เชื่อเรื่องนรกสวรรค์? มันต้องเชื่อสิ เพราะที่นี้มันหลุดออกไปจากใจ เหตุนี้มันพาไปได้ๆ แล้วเวลานี้เชื่อดน เหตุปัจจุบันนี้เวลาตายไปเราไปเจอเอง จิตนี้มันไม่มีที่สิ้นสุด มันวนไปได้ มันจะเห็นสภาพแบบนั้น เห็นจริงอย่างนั้น มันก็เข้าใจจริง

พอเข้าใจจริงมันถึงว่าเห็นคุณใจ เห็นคุณของใจ เห็นคุณของศาสนาที่ย้อนกลับมาที่เราเห็นผลอันนั้น ใจเราเห็นด้วย แล้วเราชำระได้ด้วย แล้วสิ่งที่ว่าถ้าเราไม่ชำระอย่างนี้ เราก็ต้องเป็นไป

ตามอำนาจอันนี้ไง อำนาจนี้จะพาไป พอพาไปก็ต้องเป็นอย่างนั้น นี่เห็นชะก่อน แก้ไขชะก่อน ศาสนามีประโยชน์ตรงนั้น

นี่เหมือนกัน ชีวิตเราจะทำอะไร เราต้องทำอย่างนั้นได้ ถ้าเราทำของเราได้แล้วมันก็จะจบ ถ้าเราทำไม่ได้มันเป็นไปเพราะอะไร เพราะไอ้ตัวนี้พลังงานขี้บไส ไอ้ตัวที่อยู่ในหัวใจนี้ พลังงานขี้บไสไม่มีที่สิ้นสุด ถ้าเราทำตัวพลังงานนี้หมดไปได้ มันก็จะหมดไป แล้วพอพลังงานนี้หมดไปแล้ว มันจะมีแต่ความสุขเฉยๆ สิ ความสุขที่เกิดขึ้นจากของเราเอง เอวัง